

Kuča, Martin; Žákovský, Petr; Smíšek, Kamil

**Nové neolitické sídliště šáreckého stupně u Veverské Bítýšky, okr.
Brno-venkov**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada
archeologická.* 2002, vol. 51, iss. M7, pp. [155]-160

ISBN 80-210-2972-2

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113841>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MISCELLANEA ARCHAEOLOGICA

NOVÉ NEOLITICKÉ SÍDLIŠTĚ ŠÁRECKÉHO STUPNĚ U VEVERSKÉ BÍTÝŠKY, OKR. BRNO-VENKOV

Díky pozorování M. Bála (BÁLEK 2000, 207) byl proveden opakovaný povrchový sběr (od jara 2000) v trati „Slíny“ nacházející se mezi V. Bítýškou a Hvozdcem, při kterém bylo prokazatelně zjištěno nové pravěké sídliště. Sledovaná oblast spadá do spodní části Boskovické brázdy, konkrétně do Hvozdecké pahorkatiny, která je podle dosavadního stupně poznání na pravěké nálezy chudá (BELCREDI a kol. 1989, 53 ad.; DOLEŽEL 1997, 124). Přesto je možné přes poměrně nepříznivé půdní podmínky očekávat další lokality.

Lokalita se nachází na mírném JV svahu, na severu obtékána bezejmenným potokem, který se u Nového dvora vlévá do potoka Veverky. Je situována na katastru V. Bítýšky, nejbližší je však Hvozdcí (1 km SV od středu obce). Na ZM ČR 1: 10 000 24 – 32 – 17 je vymezena v okolí bodu 282 mm od Z s. č. a 266 mm od J s. č. Nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 290–300 m n.m. Podle Geologické mapy ČR 24 – 32 Brno 1: 50 000 jde o sedimenty diluviální, převážně písčito-hlinitého charakteru. V okolí se objevují spraše, úlomků jílovců, prachovců a pískovců. Po orbě jsou na povrchu patrné reliкty po objektech, z nichž byla získána keramika, štípaná a broušená industrie.

Hodnocený materiál

Keramika

Ze sběrů bylo shromážděno 130 kusů keramiky, z níž je 27 kusů s vypovídající hodnotou. Je to 12 okrajů, dále střepy se stopami výzdoby provedené nehtovými vrypy a vpichy. Řady vpichů se vyskytují jak bez předkreslení (2 ks; obr. 1:4, 5), tak na ryté rýze (6 ks; obr. 1:1, 2, 7). Motivy provedené rytou rýhou se pro značnou fragmentárnost materiálu nedají zjistit. Vypichovaný ornament je tvořen dvěma řadami, což koresponduje s poznatky o šáreckém stupni na Moravě (VENCL 1961, 107). Plastická výzdoba se objevuje pouze na jednom jedinci. Jde o výčnělek svisle protáhlý, po stranách mírně zploštělý. Nehtové vrypy se

uplatňují na hrubší keramice s podstatnou příměsí organického ostřiva (obr. 1:3, 6). Platí, že vypichovaný ornament je na typech z jemně plaveného materiálu. Barva keramické směsi kolísá od světle šedé k černošedé a od oranžové k tmavohnědé. Grafit zjištěn nebyl, podobně jako leštění povrchu střeptů. Podle výše uvedených znaků by se dal materiál předběžně zařadit do mladší fáze šáreckého stupně kultury s lineární keramikou, který představuje na Moravě a především v této oblasti lokalita Nová Ves u Oslavan (VENCL 1961, 108).

Štípaná industrie (dále jen ŠI)

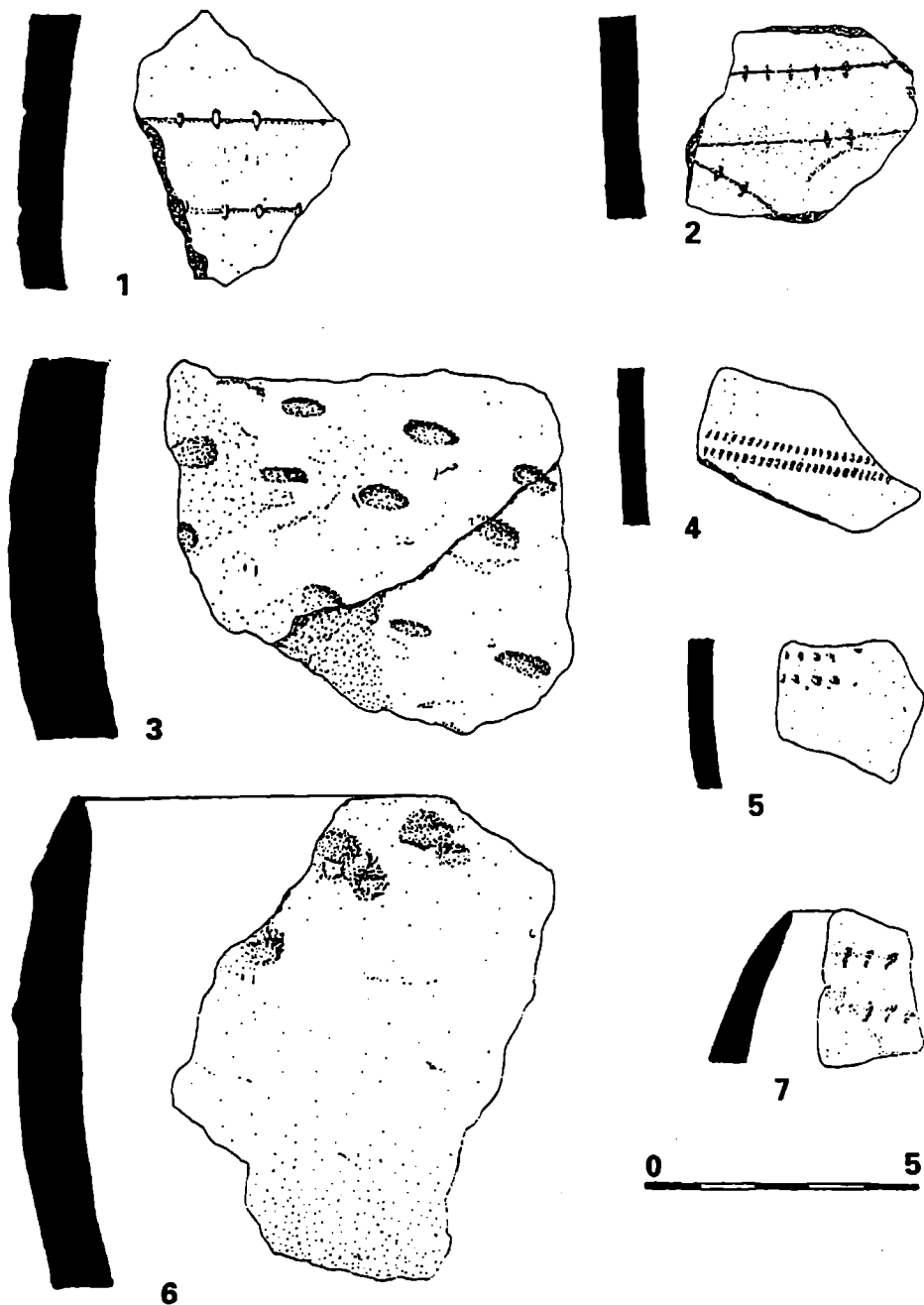
KL II.	KL I.	rohovec typu Olomučany	křemičitá zvětralina	krakovská jura	patinovaný artefakt	křišťál	celkem
6	5	6	3	1	1	1	23
26,1%	21,85%	26,1%	13,05%	4,3%	4,3%	4,3%	100%

Tab. 1: Podíl jednotlivých surovin v souboru

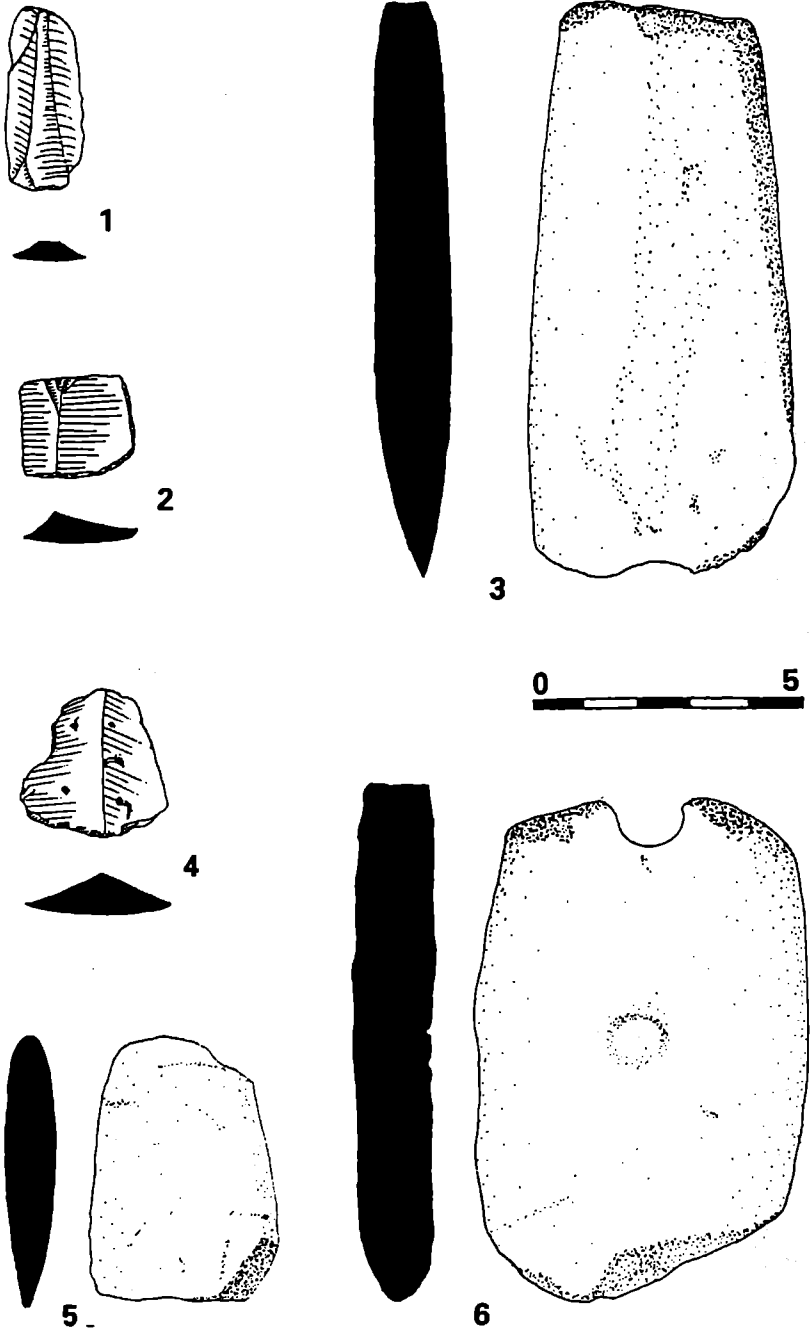
Z tabulky je patrné, že převažující surovinou k výrobě ŠI je rohovec typu Olomučany (šedočerného zabarvení, příp. nazelenalého) a rohovec typu Krumlovský les (dále jen KL, obou variet). Vysoké zastoupení těchto surovin není podle zjištění na jiných lokalitách v okolí Brna v období LnK neobvyklé (např. Popůvky-Pod šípem, Velatice-Zahrádky, sběry autorů). Ojedinelými nálezy z jiných surovin jsou škrabadlo ze silicitu Krakovsko-čenstochovské jury (obr. 2:2), křišťál a blíže neurčená křemičitá zvětralina (obr. 2:4). Z nástrojů se vyskytují 3 škrabadla (obr. 2:2,4), srpová čepel (obr. 2:1) a 2 retušované kusy, což tvoří 26% celého souboru. Jádru je reprezentováno 1 exemplářem (KL I.), a to značně vytěžené. U patinovaného artefaktu nebylo možno zjistit původ suroviny pro silný povlak patiny na povrchu. Soubor je příliš malý pro jakékoli širší závěry, které by se daly zobecnit pro otázky distribuce a výrobu štípaných artefaktů v tomto období.

	jádru	škrabadla	čepel s leskem	místně retušované artefakty	odpad a neurčeno	celkem
KL II.	–	1	1	1	3	6
KL I.	1	–	–	–	4	5
typ Olomučany	–	–	–	1	5	6
křemičitá zvětralina	–	1	–	–	2	3
Krakovská jura	–	1	–	–	–	1
křišťál	–	–	–	–	1	1
patinovaný artefakt	–	–	–	–	1	1
celkem	1	3	1	2	16	23

Tab. 2: Podíl kamenných surovin na jednotlivé typy industrie



Obr. 1. Veverská Bítýška, okr. Brno-venkov. Výběr keramiky.



Obr. 2. Veverská Bítýška, okr. Brno-venkov. Výběr kamenné industrie.

Broušená industrie (dále jen BI)

Ze sběrů pochází 7 kusů BI, která je většinou ve fragmentárním stavu, a proto ztrácí značnou část vypovídajících informací. Typologicky však BI není monotónní. Největší pozornost vzbuzuje kus vrtaného nástroje, který je v místě prvrtu přeražen a nese na svém povrchu stopy po předešlých dvou pokusech o vrtání – dal by se interpretovat jako diskovitý mlat (obr. 2:6). Další dva exempláře jsou prakticky bez poškození a představují typ plochých sekerek s nesouměrným ostřím (jedna o max. délce 10,2 cm a druhá 4,7 cm; obr. 2:3,5). Ostatní nástroje neumožňují bližší rozbor; jedná se nejspíše o části kopytovitých nástrojů (sekerek a klínů).

Suroviny broušených nástrojů jsou určeny jen předběžně bez výbrusů (děkuje A. Přichystalovi za pomoc při určení). Jak vyplývá z tab. 3, na výrobu jediného vrtaného nástroje v kolekci byl použit patrně druh metabazitu (magnetická susceptibilita předmětu je 0,55). Na nevrtanou BI byla využita zelená břidlice dvojího typu: amfibol-aktinolitická břidlice z blíže neznámého zdroje (patrně z Železnobrodsko; hodnoty se pohybují mezi 0,50–0,61) a pouze jedním exemplářem chloritická břidlice z blízkých Želešic (3,56).

	chlor. břidlice	amfibol-aktinol. břidlice	metabazit	celkem
diskovitý mlat	–	–	1	1
plochá sekerka	1	1	–	2
ostatní	–	4	–	4
celkem	1	5	1	7
%	14,2	71,6	14,2	100,0

Tab. 3: Typologické a surovinové srovnání BI

ZÁVĚR

Leteckou prospekci a následným povrchovým průzkumem byla objevena nová lokalita, která se podle získaného materiálu dá předběžně zařadit do mladší fáze šareckého stupně kultury s lineární keramikou. Keramika nese výzdobu s nehtovými vrypy a zejména vpichy (často na ryté linii). Podle kamenné industrie, která je mnohem skromnější, se nedají vyvozovat žádné podstatné závěry. V surovinách ŠI převažují rohovce typu KL (obou variet) a typu Olomučany. Jeden artefakt je patinován. Z nástrojů převažují škrabadla. Z BI stojí za zmínku fragment diskovitého mlatu s náznaky vrtání na jiných částech artefaktu.

Zajímavostí tohoto souboru je, že se zatím nepodařilo zjistit výzdobné prvky s notovými značkami, neboť zlomky nádob šareckého stupně se objevují na Brněnsku vždy ve spojitosti s keramikou II. stupně LnK zdobenou právě notovými značkami (Popůvky „Pod Šípem“, Troubsko „Malé pole“, Velatice „Zahrádky“, Želešice „Při dolním lese“, nově Rozdrojovice „Neštěstí“, Žebětín „Na drdi“,

Ořechov aj.; JAROŠ 1972; KUČA – ŽÁKOVSKÝ 2001a, 131; 2001b, 141; v tisku), a to ve výrazně menším počtu.

Nově objevená lokalita u Veverské Bítýšky by mohla být časem jednou z klíčových pro další bádání o šáreckém stupni na Moravě, neboť závěr kultury s LnK zde patří k dosud méně známým obdobím neolitu. Bližší interpretaci tohoto sídliště a případně i osvětlení obecné problematiky může přinést jedině případný ověřovací výzkum.

LITERATURA

- BÁLEK, M. 2000: Výsledky leteckého snímkování na Moravě v letech 1998–1999, PV 1999, 199–207.
- BELCREDI, L. a kol. 1989: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov, Brno.
- DOLEŽEL, J. 1997: Veverské Knínice (okr. Brno-venkov), PV 1993–1994, 124–125.
- JAROŠ, J. 1972: Šárecký stupeň kultury s lineární keramikou na Moravě I-III nepubl. dipl. práce, Brno.
- KUČA, M.- ŽÁKOVSKÝ, P. 2001a: Brno (k. ú. Žebětín, okr. Brno-město), PV 2000, 131.
- KUČA, M.- ŽÁKOVSKÝ, P. 2001b: Rozdrojovice (okr. Brno-venkov), PV 2000, 141.
- KUČA, M.- ŽÁKOVSKÝ, P. v tisku: Ořechov (okr. Brno-venkov), PV 2001.
- PODBORSKÝ, V. 1993: Šárecký stupeň lineární keramiky a pronikání železovských vlivů na Moravu. In: Podborský a kol.: Pravěké dějiny Moravy, 95–100.
- VENCL, S. 1961: Studie o šáreckém typu, SbNM Praha A, Hist. XV, č. 3.

NEUE NEOLITHISCHE SIEDLUNG DER ŠARKA–STUFE BEI VEVERSKÁ BÍTÝŠKA, LANDKREIS BRNO – UMGEBUNG

Mittels der Fluguntersuchung und der Oberflächenforschung gelang es, eine neue Siedlung von der jüngeren Phase der Šarka – Stufe von der Kultur mit Linearkeramik zu entdecken. Die Verzierung der Keramik ist mit Stichen und Nagelritzen durchgeführt. In der Spaltindustrie wurde ausser den üblichen Rohstoffen auch ein unbekanntes verwittertes Silikat benutzt und sogar das Kristall wurde gefunden. Vor der geschliffenen Industrie ist erwähnenswert das Fragment der scheibenförmigen Diele mit vorigen Versuchen um das Bohren.

Im Satz der Keramik fehlt die Verzierung mit Notenköpfen, obwohl sie im Brno – Gebiet zusammen mit Scherben der Šarka – Stufe vorkommt. Deshalb könnte diese Lokalität in Zukunft eine von Schlüssellokalitäten in Frage der Lösung von der Entwicklung der Šarka – Stufe auf Mähren sein.

Martin Kuča – Petr Žákovský – Kamil Smíšek